

Psikiyatri Hemşirelerinde Görülen Tükenmişlik Sendromu ile Merhamet Yorgunluğu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Determining the Relationship Between Burnout Syndrome in Psychiatric Nurses and Compassion Fatigue

^{ID} Kübra KAYAOĞLU^a, ^{ID} Eren ASLANOĞLU^a

^aFırat Üniversitesi Kovancılar Meslek Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Elazığ, TÜRKİYE

ÖZET Amaç: Bu çalışma, psikiyatri hemşirelerinde görülen tükenmişlik sendromu ile merhamet yorgunluğu arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmanın evrenini bir Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesinde çalışmakta olan 177 hemşire oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiştir. Çalışmaya katılmayı kabul eden hemşirelerle yüz yüze görüşülerek anketler toplanmıştır. Araştırma verilerinin toplanmasında “Kişisel Bilgi Formu”, “Maslach Tükenmişlik Ölçeği” ve “Merhamet Yorgunluğu Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde aritmetik ortalama, standart sapma, yüzdelik dağılım, ki kare testi, Student t-testi, Mann-Whitney U testi ve Fisher kesin ki-kare testleri kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmada hemşirelerin Merhamet Yorgunluğu Ölçeği toplam puan ortalamasının 66,47±6,07 (yüksek) olduğu saptanmıştır. Maslach Tükenmişlik Ölçeği alt boyutları incelendiğinde duygusal tükenme puan ortalamasının 26,52±4,29 (orta), duyarsızlaşma puan ortalamasının 15,90±3,04 (yüksek) ve kişisel başarı puan ortalamasının 16,33±6,66 (yüksek) olduğu tespit edilmiştir. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma ile merhamet yorgunluğu arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki saptanmıştır ($p<0,05$). Bu sonuçlar doğrultusunda, tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenme ve duyarsızlaşma ile merhamet yorgunluğunun birbiri ile ilişkili olduğu görülmektedir. **Sonuç:** Hemşirelerde tükenmişliğin alt boyutları olan duygusal tükenme ve duyarsızlaşma arttıkça merhamet yorgunluğunun arttığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik; merhamet yorgunluğu; psikiyatri hemşireliği; tükenmişlik

ABSTRACT Objective: The aim of this study; The aim of this study is to determine the relationship between burnout syndrome and compassion fatigue seen in psychiatric nurses. **Material and Methods:** The universe of the study consists of 177 nurses working in a Mental Health and Diseases Hospital. Sample selection will not be made. Questionnaires were collected through face-to-face interviews with the nurses who agreed to participate in the study. “Personal Information Form”, “Maslach Burnout Scale” and “Compassion Fatigue Scale” was used for data collection. The arithmetic means, standard deviation, percentage distributions, chi-square, Student t-test, Mann-Whitney U test and Fisher Exact Chi-Square was used in the evaluation of data. **Results:** In the study, it was determined that the mean score of the nurses' compassion fatigue scale was 66.47±6.07 (high). When the sub-dimensions of the Maslach Burnout Scale were examined, it was found that the average score for emotional exhaustion was 26.52±4.29 (medium), the average score for depersonalization was 15.90±3.04 (high), and the average score for personal achievement was 16.33±6.66 (high). A strong positive correlation was found between emotional exhaustion and depersonalization and compassion fatigue ($p<0.05$). In line with these results, it is seen that the sub-dimensions of burnout, emotional exhaustion and depersonalization, are related to compassion fatigue. **Conclusion:** Compassion fatigue increased as emotional exhaustion and depersonalization, which are sub-dimensions of burnout in nurses, increased.

Keywords: Nurses; compassion fatigue; psychiatric nursing; burnout

Tükenmişlik sendromunun en sık kullanılan tanımını, Maslach Tükenmişlik Ölçeği'ni (MTÖ) de geliştirmiş olan Christina Maslach yapmıştır. Christina Maslach'a göre tükenmişlik; “mesleği nedeniyle yoğun duygusal taleplere maruz kalan ve devamlı diğer insanlarla direkt çalışmak durumunda olan ki-

şilerde görülen uzun süreli bedensel yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duygularının, gerçekleştirilen işe, yaşama ve toplumun geri kalanına karşı olumsuz tutumlarla yansımaları ile oluşan bir sendromdur”¹ Tükenmişlik, sıklıkla işi gereği insanlarla bire bir çalışmak zorunda olan kişilerde ortaya çıkan bir mesleki

Correspondence: Kübra KAYAOĞLU

Fırat Üniversitesi Kovancılar Meslek Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Elazığ, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: kkayaoglu@firat.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 27 Sep 2020

Received in revised form: 08 Jan 2021

Accepted: 01 Feb 2021

Available online: 11 Mar 2021

2146-8893 / Copyright © 2021 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

hastalıktır. Psikiyatrik hizmetlerin sunulduğu kliniklerde, psikiyatrik hastalıkların uzun ve kronik olması, yoğun stres yaşayan hasta ve yakınlarına hizmet verme gücünün, hastaların tedaviyi reddetmesi, hasta olduklarını kabul etmemeleri, hastaların kendine veya çevreye zarar verme riskinin yüksek olması, hastaların öfke kontrolünün yetersiz olması gibi nedenlerden dolayı hemşireler yoğun oranda stres yaşamaktadır. Ayrıca fiziki olarak kapalı ortamda çalışılıyor olmak, kapıların sürekli kilitli olması, sürekli gözlem yapma ve tetikte olma gerekliliği hemşirelerin yoğun oranda stres yaşamasında etkilidir.² Bu yoğun stres kaynakları tükenmişliği etkilemektedir. Yapılan bazı araştırmalarda, psikiyatri kliniklerinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik düzeyinin yüksek olduğunu bildirilmektedir.^{3,4} Tükenmişlik, bireysel ve kurumsal alanda ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Yapılan çalışmalar, tükenmişliğin hem fiziksel problemlere hem de depresyon ve kaygı gibi psikiyatrik sorunlara neden olduğunu göstermiştir.⁵ Yoğun tükenmişlik durumu psikotik bozukluklara, evlilik problemlerine, uyku problemlerine, madde kullanım bozukluğuna, aile hayatında sorunlara neden olabilmektedir. Kurumsal açıdan ise tükenmişlik, çalışanlarda işe zamanında gelmeme, işten erken ayrılma, çok sık rapor alma, işi bırakma gibi sorunlara neden olmaktadır.⁶ Sonuç olarak, hemşirelerin tükenmişlik yaşaması çalıştığı kurumu, hemşirelik mesleğini ve bakım verdiği bireyleri olumsuz etkilemektedir.⁷

Merhamet yorgunluğu, yoğun stres içeren travmaları yaşayan insanlara yardım ederken dolaylı olarak yaşanan travmanın duygusal etkisi şeklinde ifade edilmektedir.⁸ Merhamet yorgunluğu, travmatik olay yaşayan veya ağrı-acı çeken insanlara yardım etmenin olumsuz etkisidir. Sağlık çalışanları, öğretmen, avukat, hâkim, polis ve acil yardım ekipleri gibi insanlara yardım eden mesleklerde merhamet yorgunluğu ciddi bir problemdir.⁹ Merhamet yorgunluğu yaşayan hemşireler, hastaya bakım verme esnasında isteksiz, gergin, duygusal yönden bunalmış ve hastalara karşı duyarsız olabilirler.¹⁰

Merhamet yorgunluğunun mesleki etkileri; iş doyumsuzluğu, doğru karar verememe, yardım etme isteğinin azalması, empati yapamama, objektif olmama, hastalara tahammül edememe, işe gitmekten nefret etme, malpraktis ve meslekten ayrılma olarak

sıralanabilir.¹¹ Ruh sağlığı ekibinin önemli bir üyesi olan psikiyatri hemşireleri merhamet yorgunluğu yaşamaktadır.¹²

Psikiyatri hemşirelerinde görülen merhamet yorgunluğunun, hemşirelerde hastalara karşı olan empati yapma isteğini, bakım verme isteğini, yardım etme isteğini azalttığı ve tükenmişlik sendromu için risk oluşturduğu düşünülmektedir. Bu 2 kavramın birbirlerini tetiklediği öngörülmektedir. Bu sebeple bu çalışmada, bu kavramların ilişkisi araştırılmıştır. Bu çalışma sayesinde psikiyatri hemşirelerinin merhamet yorgunluğu ve tükenmişlik düzeyleri belirlenecek ve bu 2 korelasyon arasındaki ilişki tespit edilecektir. Çalışmamız özgün nitelikte olup, psikiyatri servisinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik düzeyi ile merhamet yorgunluğu arasındaki ilişkiyi tespit etmek için yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TÜRÜ

Araştırma, psikiyatri hemşirelerinde görülen tükenmişlik sendromu ile merhamet yorgunluğu arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmamızın evrenini; Mart 2019 ve Haziran 2019 tarihleri arasında Elazığ Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi'nde çalışan 177 hemşire oluşturmaktadır. Örneklem seçimine gidilmemiştir. Belirtilen tarihlerde ulaşılabilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden 146 hemşire ile yüz yüze görüşülerek anketler toplanmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmanın verileri araştırmacı tarafından ilgili literatür bilgileri incelenerek oluşturulan kişisel bilgi formu, MTÖ ve Merhamet Yorgunluğu Ölçeği (MYÖ) ile toplanmıştır.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Araştırmacı tarafından ilgili literatür bilgileri taranarak hazırlanan tanıtıcı bilgi formu; hemşirelerin cinsiyetini, yaşını, medeni durumunu, çalışma durumunu, eğitim durumunu, mesleki deneyim durumunu içeren sorulardan oluşmaktadır.

MASLACH TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ

Tükenmişlik çalışmalarında en yaygın olarak kullanılan bu ölçek Maslach ve Jackson tarafından 1981 tarihinde geliştirilmiştir. MTÖ'yü, Ergin Türkçeye uyarlanmış ve Çam tarafından geçerlik ve güvenilirliği tespit edilmiştir.⁶ Ölçeğin 3 alt boyutu vardır. Bunlar; sırasıyla Duygusal Tükenme (DT), Duyarsızlaşma (D) ve Kişisel Başarı (KB) eksikliğidir. Yirmi iki maddeden oluşan ölçek, beşli Likert tipi (0-4 arası) bir ölçektir. Her madde için 5 seçenektен (hiçbir zaman-yılda birkaç kez-ayda birkaç kez-haftada birkaç kez-her gün) birinin seçilerek yanıtlanması gerekmektedir.^{1,2} "Hiçbir zaman" seçeneği "0", "Her gün" seçeneği ise "4" puan verilerek hesaplanır. Her alt boyut puan hesaplaması için puanlar o boyuta giren maddelerin puanlarının toplanması ile tespit edilmektedir. KB alt boyutu ters puanlanmaktadır. Tükenmişlik tek bir puanla belirlenmemektedir. DT için 0-36, D için 0-20 ve KB için 0-32 arasında değişen puanlar alınabilmektedir. MTÖ'de hesaplama sonucunda alt boyut puanları bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Ergin tarafından 522 örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ergin'in çalışmasında Cronbach alfa katsayıları DT için 0,83, D için 0,65, KB için 0,72 şekilde tespit edilmiştir.⁶

Bu çalışmada, tükenmişlik ölçeğinin güvenilirlik analizi sonucunda verilerin genel güvenilirlik değeri (Cronbach alfa katsayısı) DT için 0,84, D için 0,72, KB için ise 0,80 olarak tespit edilmiştir.

MERHAMET YORGUNLUĞU ÖLÇEĞİ

24 ifadeden oluşan ölçek beşli Likert tipi (1-5 arası) bir ölçektir. Ölçeğin geçerlik güvenilirlik çalışması 2016 tarihinde Akdeniz ve Deniz tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin umursamazlık, bilinçli farkındalık, sevecenlik, ilişki kesme, paylaşımların bilincinde olma ve bağlantısızlık olmak üzere toplam altı alt boyutu vardır. Ölçekten en düşük 5, en yüksek 120 puan alınmaktadır. Ölçekten alınan puan yükseldikçe merhamet düzeyi de yükselmektedir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirliğini aynı örneklem için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,85 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada, MYÖ Cronbach alfa katsayısı 0,87 olarak bulunmuştur.

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmadan elde edilen veriler, SPSS 22 paket programında analiz edilmiştir. Çalışma parametrelerinin normal dağılıma uygun olup olmadığı Shapiro-Wilks testi ile değerlendirilmiştir. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotların (aritmetik ortalama, standart sapma, frekans) yanı sıra normal dağılım gösteren niceliksel verilerin iki grup arası değerlendirmelerinde Student t-testi, normal dağılmayanlar için ise Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ise ki-kare testi, Continuity (Yates) Düzeltmesi ve Fisher kesin ki-kare testleri kullanılmıştır. Anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN ETİK İLKELERİ

Araştırma süresince Helsinki Deklarasyonu Prensiplerine uyulmuş olup, araştırmanın yapılabilmesi için Fırat Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığı 17.12.2018 tarihli toplantısından, 300023 sayılı onay alınmıştır. Araştırmanın yapıldığı ildeki Kamu Hastaneler Birliği ve Ruh Sağlığı ve Hastalıkları hastanesinden yazılı izinler alınmıştır. Araştırmaya katılacak hemşirelere araştırmaya başlanmadan önce araştırmanın yapılma amacı, yöntemi ve araştırma için ayırmaları istenen süre konusunda bilgiler verilerek sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin gizli tutulacağı, araştırmaya katılmanın hemşireler için herhangi bir risk taşımadığı, istedikleri zaman araştırmadan ayrılacakları ve araştırmaya katılmanın tamamen gönüllülük ilkesine dayandığı açıklanmıştır.

BULGULAR

Araştırmada hemşirelerin %45,9'unun 34-41 yaş grubunda, %66,4'ünün lisans mezunu, %74,7'sinin evli, %76'sının çocuk sahibi olduğu belirlenmiştir. Hemşirelerin %32,2'sinin 6-11 yıldır meslekte çalıştığı, %48,6'sının 0-5 yıldır psikiyatri servisinde çalıştığı, %50'sinin çalışma şeklinin gece-gündüz değişken nöbet olduğu ve %84,9'unun mesleği isteyerek seçtiği tespit edilmiştir (Tablo 1).

Bu çalışmada, hemşirelerin MYÖ toplam puan ortalamasının $66,47 \pm 6,07$ olduğu saptanmış olup, psi-

TABLO 1: Hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre dağılımı (s=146).

Tanıtıcı Özellikler	s	%
Yaş grupları		
18-25	11	7,5
26-33	51	34,9
34-41	67	45,9
42 ve üzeri	17	11,6
Eğitim Düzeyi		
Lise	23	15,8
Ön lisans	23	15,8
Lisans	97	66,4
Lisansüstü	3	2,1
Medeni Durum		
Evli	109	74,7
Bekâr	37	25,3
Çocuğunuz var mı?		
Evet	111	76,0
Hayır	35	24,0
Hizmet süresi		
0-5 yıl	24	16,4
6-11 yıl	47	32,2
12-17 yıl	29	19,9
18 yıl ve üzeri	46	31,5
Psikiyatri servisinde çalışma süresi		
0-5 yıl	71	48,6
6-11 yıl	37	25,3
12-17 yıl	28	19,2
18 yıl ve üzeri	10	6,8
Çalışma şekli		
Sürekli gündüz	47	32,2
Sürekli gece	26	17,8
Gece gündüz değişken	73	50,0
Mesleği isteyerek mi seçtiniz?		
Evet	124	84,9
Hayır	22	15,1

kiyatri hemşirelerinin merhamet yorgunluğu yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 2).

MTÖ alt boyutlarının puan dağılımları incelendiğinde, DT puan ortalamaları 26,52±4,29, D puanları 15,90±3,04 ve KB puanları 16,33±6,66 olarak tespit edilmiştir (Tablo 3).

Araştırmada, hemşirelerin merhamet yorgunluğu ile tükenmişliğin alt boyutlarından DT ile D düzeyleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (p<0,05). Hemşirelerin merhamet yorgunluğu arttıkça DT ve D düzeyleri artmaktadır (Tablo 4).

TARTIŞMA

Tıbbi terimler dizinine bakıldığında merhamet yorgunluğu; “bakım veren hizmetlerde çalışanlarda ortaya çıkan duygusal sıkıntı” olarak görülmektedir.¹³ Ülkemizde sağlık sektöründe çalışanlarda merhamet yorgunluğu konusunda az sayıda çalışma bulunmakta

TABLO 2: Hemşirelerin merhamet yorgunluğu ölçek alt boyut ve toplam puan ortalamaları.

Ölçek	Minimum-Maksimum Puan	Ortalama±SS
Sevecenlik	4-20	9,78±2,65
Umursamazlık	4-20	10,70±2,57
Paylaşımların bilincinde olma	4-20	10,04±2,83
Bağlantısızlık	6-20	10,77±2,70
Bilinçli farkındalık	4-18	11,31±2,25
İlişki kesme	9-20	13,84±2,23
Toplam Puan	52-81	66,47±6,07

SS: Standart sapma.

TABLO 3: Hemşirelerin Tükenmişlik Ölçek Alt Boyut Puan Ortalamaları

Ölçek	Minimum-Maksimum Puan	Ortalama±SS
Duygusal tükenme	12-34	26,52±4,29
Duyarsızlaşma	6-20	15,90±3,04
Kişisel başarı	1-32	16,33±6,66

SS: Standart sapma.

TABLO 4: Hemşirelerin merhamet yorgunluğu ölçek toplam puan ortalaması ile tükenmişlik ölçek toplam puan ortalamasının karşılaştırılması.

Merhamet yorgunluğu	Tükenmişlik		
	Duygusal tükenme	Duyarsızlaşma	Kişisel başarı
Sevecenlik	r=0,00 p=0,429	r=0,075 p=0,369	r=0,076 p=0,457
Umursamazlık	r=0,139 p=0,119	r=-0,229 p=0,006	r=0,058 p=0,487
Paylaşımların bilincinde olma	r=0,222 p=0,007	r=0,031 p=0,712	r=0,138 p=0,099
Bağlantısızlık	r=-0,175 p=0,034	r=-0,300 p=0,000	r=0,140 p=0,093
Bilinçli farkındalık	r=0,029 p=0,726	r=0,039 p=0,644	r=0,093 p=0,263
İlişki kesme	r=-0,233 p=0,005	r=0,114 p=0,172	r=0,050 p=0,551
Toplam Puan	r=0,546 p=0,000	r=0,570 p=0,000	r=0,032 p=0,703

olup, bu çalışmaların büyük çoğunluğunun hemşireler üzerinde yapıldığı görülmektedir.¹⁴⁻¹⁶ Genelde merhamet yorgunluğu araştırmalarının yoğun bakım, acil ve onkoloji servislerinde çalışan hemşirelerle yürütüldüğü gözlenmektedir. Bunun nedeninin bu birimlerde verilen sağlık hizmetlerinde empati kurma yeteneğine daha çok ihtiyaç duyulduğu düşüncesidir. Yapılan bu çalışmalarda, bu kliniklerde çalışan hemşirelerin önemli kısmının merhamet yorgunluğu yaşadığı ya da merhamet yorgunluğu yaşama açısından yüksek risk kategorisinde olduğu bildirilmektedir.^{17,18}

Bu araştırmada, psikiyatri hemşirelerinin merhamet yorgunluğu yaşadığı tespit edilmiştir. Çingöl ve ark. hemşirelik öğrencileriyle gerçekleştirdikleri araştırmada, hemşirelik öğrencilerinin merhamet yorgunluğu seviyelerinin yüksek olduğunu saptamışlardır.¹⁵ Bir başka araştırmada, Polat ve ark., 159 hekim ve 187 hemşireden oluşan 346 sağlık çalışanına MYÖ uygulamış ve sağlık çalışanlarında yüksek seviyede merhamet yorgunluğu olduğunu saptamışlardır.¹⁸ Kase ve ark., çocuk palyatif bakım ünitesinde çalışan 102'si doktor 150 katılımcı üzerinde yaptıkları çalışmada, katılımcıların %18'inde merhamet yorgunluğu olduğunu tespit etmişlerdir.¹⁹

Bu araştırmanın sonucu, literatürde yer alan diğer araştırma sonuçlarıyla uyumlu bulunmuştur. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı psikiyatri hemşireleri üzerinde yapılmış olmasıdır. Psikiyatri hemşirelerinin özel iletişim becerileri gerektiren hasta grubu ile çalışmalarının merhamet yorgunluğunu artırabileceği düşünülmektedir.

Literatürde tükenmişliğin farklı meslek gruplarında yaşandığı belirtilmekle birlikte özellikle sağlık çalışanlarında olduğu gibi direkt insanlara temas eden mesleklerde daha çok yaşandığı bildirilmektedir.^{20,21} Gerek ulusal gerekse uluslararası yapılan çalışmalarda hemşirelerin tükendiği sonucuna ulaşılmıştır.^{22,23} Bu araştırmada, psikiyatri hemşirelerinin tükenmişliğin alt boyutlarından kişisel başarıları ile D puanlarının yüksek düzeyde DT puanının ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Karataş ve ark. çalışmalarında, psikiyatri hastanesinde çalışan hemşirelerin duygusal olarak tükenmediğini ve kişisel başarılarında düşüş yaşadıklarını bildirmişlerdir.²⁴ Edwards ve ark. çalışmalarında, top-

lum ruh sağlığı hizmeti veren hemşirelerde duygusal tükenmişlik düzeyinin yüksek seviyede olduğunu saptamışlardır.²⁵ Hannigan ve ark., hemşirelerle gerçekleştirdikleri çalışmada, toplum ruh sağlığı hemşirelerinin yarısının duygusal tükenmişlik ortalamasının yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.²⁶ Literatürde yer alan diğer çalışmalarda psikiyatri servisinde çalışan elemanlarda tükenmişliğin alt boyutu olan duygusal tükenmenin yüksek seviyede olduğu saptanmıştır.^{27,28}

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar, literatürdeki çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Psikiyatri hemşirelerinin çalışma ortam ve koşullarının ağır olmasının tükenmişlik düzeylerini artırabileceği düşünülmektedir.

Merhamet yorgunluğu kavramı; tükenmişlik ve merhamet doyum kavramları karıştırılmaktadır.^{29,30} Merhamet yorgunluğu ve tükenmişlik nedenleri, kronolojileri ve sonuçları açısından birbirinden farklıdır. Merhamet yorgunluğunun nedenini "acı çeken bireye verilen bakım" meydana getirirken, tükenmişliğin nedenini "iş ya da çevre ile ilintili stres faktörlerine verilen yanıt" oluşturur. Bu terimlere kronolojik olarak bakıldığında ise merhamet yorgunluğu akut başlarken, tükenmişlik yavaş yavaş ortaya çıkar. Sonuçlarına bakıldığında ise merhamet yorgunluğunda empati kurma beceresi bozulup, kişi sorumluluklarını yapamazken, tükenmişlik yaşayan kişide empati kurmada azalma, işini bırakma ve geriye çekilme isteği görülür.³⁰

Araştırmamızda, hemşirelerin merhamet yorgunluğu ile tükenmişliğin alt boyutlarından DT ile D düzeyleri arasında istatistiksel olarak pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Hemşirelerin merhamet yorgunluğu arttıkça DT ve D düzeyleri artmaktadır.

Literatürde bu 2 korelasyon karşılaştırmasını yapan çok az sayıda çalışma mevcuttur. Şahin, hemşirelerde merhamet yorgunluğu ile tükenmişlik arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada hemşirelerde merhamet yorgunluğu arttıkça tükenmişliğin alt boyutlarından olan duygusal tükenmenin arttığını tespit etmiştir.³¹ Giles çalışmada, hemşirelerin %54'ünün tükenmişlik yaşadığını ve tükenmişlik yaşayan hemşirelerde mer-

hamet puanlarında düşüşlerin olduğunu saptamıştır.³² Literatürde yer alan bu çalışmaların sonuçları bizim çalışmamızla paralellik göstermektedir.

Uslu ve ark., psikiyatri hemşirelerinde şefkat yorgunluğu ile ilgili hazırladıkları sistematik derlemede, psikiyatri hemşirelerinin, şefkat yorgunluğu ile tükenmişlik seviyesinin yüksek, şefkat doyumu seviyesinin düşük olduğunu, bunun yanında psikiyatri hemşirelerin de zamanla post-travmatik stres belirtilerinin ortaya çıktığını bildirmişlerdir.¹⁶ Hegney ve ark., hemşirelerde merhamet yorgunluğu, tükenmişlik durumu, depresyon ve anksiyete arasında anlamlı ilişkiler saptamıştır.³³ Meyer ve ark. tarafından çocuk kliniği hemşireleri ile yapılan araştırmada da merhamet yorgunluğunun iş doyumunu etkilediğini, bunun yanında tükenmişlik ile merhamet yorgunluğunu arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermişlerdir.³⁴ Mangoulia ve ark.nın 174 psikiyatri hemşiresi üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, hemşirelerin merhamet doyumu puanlarının düşük, tükenmişlik ve merhamet yorgunluğu puanlarının ise yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.¹² Literatürde yer alan bu araştırmaların sonucu bizim araştırma sonucumuzla paralellik göstermektedir. Bu çalışmanın diğer çalışmalardan farkı psikiyatri hemşireleri üzerinde yapılmış olmasıdır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın tek bir merkezde ve küçük bir örneklem ile yapılması bu araştırmanın sınırlılığıdır.

SONUÇ

Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda, araştırmaya katılan psikiyatri hemşirelerinin merhamet yorgunluğu ile tükenmişlik sendromu yaşadığı ve psikiyatri hemşirelerinin merhamet yorgunluğu ile tükenmişliğin alt boyutlarından DT ile D arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde güçlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Hastalar ile kurulacak olan iletişimin terapötik olması, hastaların beklentilerinin

karşlanması ve hastalara empati yapılabilmesi sürecinde merhamete duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Bunun yanında yoğun çalışma temposu, stresli çalışma koşulları gibi birçok faktöre bağlı olarak da hemşirelerin merhamet yorgunluğu ve tükenmişlik düzeyleri de artmaktadır. Bu nedenle psikiyatri hemşirelerine verilen eğitimler kendi duygularını tanıma ve yönetme becerilerini içermelidir. Bunun yanında psikiyatri hemşirelerinde tükenmişliğe ve merhamet yorgunluğuna neden olan stres faktörleriyle baş edebilmeleri için stresle doğru başa çıkabilme teknikleri konusunda eğitimler verilmelidir. Ayrıca hastane yöneticilerinin çalışma koşulları kaynaklı olan ve çalışanların merhamet yorgunluğu ve tükenmişlik yaşamalarında etkili olduğu düşünülen faktörleri tespit etmeleri ve çözümleri gerekmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Kübra Kayaoğlu; **Tasarım:** Kübra Kayaoğlu, Eren Aslanoğlu; **Denetleme/Danışmanlık:** Kübra Kayaoğlu; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Eren Aslanoğlu; **Analiz ve/veya Yorum:** Kübra Kayaoğlu, Eren Aslanoğlu; **Kaynak Taraması:** Kübra Kayaoğlu, Eren Aslanoğlu; **Makalenin Yazımı:** Kübra Kayaoğlu, Eren Aslanoğlu; **Eleştirel İnceleme:** Kübra Kayaoğlu; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Kübra Kayaoğlu, Eren Aslanoğlu; **Malzemeler:** Eren Aslanoğlu.

KAYNAKLAR

- Maslach C, Jackson SE. The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*. 1981;2(2):99-113. [Crossref]
- Sinat Ö, Kutlu Y. Psikiyatri kliniğinde çalışan hemşirelerde tükenmişlik. [Burnout in the Nurses Working at Psychiatry Clinics]. *Ü.F.N Hemşirelik Dergisi*. 2009;17(3):174-83. [Link]
- Barling J. Drowning not waving: burnout and mental health nursing. *Contemp Nurse*. 2001;11(2-3):247-59. [Crossref] [PubMed]
- Belcastro PA. Burnout and its relationship to teachers' somatic complaints and illnesses. *Psychol Rep*. 1982;50(3 Pt 2):1045-6. [Crossref] [PubMed]
- Belcastro PA, Hayes LC. Ergophilia ergophobia ergo burnout?. *Prof Psychol Res Pract*. 1984;15(2):260-70. [Crossref]
- Ergin C. Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin Uyarlanması. Editörler: R. Bayraktar ve İ. Dağ, 7. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 1992;143-154. [Link]
- Metin Ö, Gök Özer F. Hemşirelerin Tükenmişlik Düzeyinin Belirlenmesi. [Determination of the level of nursing burnout]. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 2007;10:1. [Link]
- Figley CR. Compassion fatigue: psychotherapists' chronic lack of self care. *J Clin Psychol*. 2002;58(11):1433-41. [Crossref] [PubMed]
- Stamm BH. Measuring compassion satisfaction as well as fatigue: developmental history of the compassion satisfaction and fatigue test. In: Figley CR, ed. *Treating compassion fatigue*. 1st ed. New York: Brunner-Routledge; 2002. p.107-19. [Link]
- Jenkins B, Warren NA. Concept analysis: compassion fatigue and effects upon critical care nurses. *Crit Care Nurs Q*. 2012;35(4):388-95. [Crossref] [PubMed]
- Gentry JE, Baggerly J, Baranowsky A. Training-as-treatment: effectiveness of the Certified Compassion Fatigue Specialist Training. *Int J Emerg Ment Health*. 2004;6(3):147-55. [PubMed]
- Mangoulia P, Koukia E, Alevizopoulos G, Fildissis G, Katostaras T. Prevalence of secondary traumatic stress among psychiatric nurses in Greece. *Arch Psychiatr Nurs*. 2015;29(5):333-8. [Crossref] [PubMed]
- MeSH. National Library of Medicine [Internet]. [Erişim tarihi: 06.03.2020]. Compassion Fatigue. Erişim linki: [Link]
- Gök GA. Merhamet etmenin dayanılmaz ağırlığı: hemşirelerde merhamet yorgunluğu. [Unbearable heaviness of compassion: nurses' compassion fatigue]. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2015;20(2):299-313. [Link]
- Çingöl N, Çelebi E, Zengin S, Karakaş M. Bir sağlık yüksekokulu hemşirelik bölümü öğrencilerinin merhamet düzeylerinin incelenmesi. [The investigation of compassion level of nursing students in a health]. *Klinik Psikiyatri*. 2018;21:61-7. [Crossref]
- Uslu E, Buldukoğlu K. Psikiyatri hemşireliğinde şefkat yorgunluğu: sistematik derleme. [Compassion fatigue in psychiatric nursing: a systematic review]. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2017;9(4):421-30. [Crossref]
- Dikmen Y, Aydın Y. Hemşirelerde Merhamet Yorgunluğu: Ne? Nasıl? Ne Yapmalı?. [Compassion fatigue in nurses: what? How? What to do?]. *J hum rhythm*. 2016;2(1):13-21. [Link]
- Polat FN, Erdem R. Merhamet yorgunluğu düzeyinin çalışma yaşam kalitesi ile ilişkisi: sağlık profesyonelleri örneği. [The relationship between the level of compassion fatigue and quality of professional life: the case of medical professionals, master's thesis]. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2017;26:291-312. [Link]
- Kase SM, Waldman ED, Weintraub AS. A cross-sectional pilot study of compassion fatigue, burnout, and compassion satisfaction in pediatric palliative care providers in the United States. *Palliat Support Care*. 2019;17(3):269-75. [Crossref] [PubMed]
- Kowalski C, Ommen O, Driller E, Ernstmann N, Wirtz MA, Köhler T, et al. Burnout in nurses: the relationship between social capital in hospitals and emotional exhaustion. *J Clin Nurs*. 2010;19(11-12):1654-63. [Crossref] [PubMed]
- Gustafsson G, Eriksson S, Strandberg G, Norberg A. Burnout and perceptions of conscience among health care personnel: a pilot study. *Nurs Ethics*. 2010;17(1):23-38. [Crossref] [PubMed]
- Öztürk S, Özgen R, Şişman H, Baysal D, Sarıakçalı N, Aslaner E, et al. Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşirelerin tükenmişlik düzeyi ve sosyal desteğin etkisi. [Burnout of Nurses Working in a University Hospital and the Effect of Social Support]. *Çukurova Medical Journal*. 2014;39(4):752-64. [Crossref]
- Raftopoulos V, Charalambous A, Talias M. The factors associated with the burnout syndrome and fatigue in Cypriot nurses: a census report. *BMC Public Health*. 2012 Jun 20;12:457. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Karakaş S, Polat H, Ay E, Küçükoğlu S. Türkiye'de bir psikiyatri hastanesinde çalışan hemşirelerin ruhsal sorunu olan bireylere karşı tutumları ile tükenmişlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Relationship between burnout and their attitudes towards mental illnesses nurses working in a psychiatric hospital in Turkey]. *Bozok Tıp Dergisi*. 2017;7(1):40-8. [Link]
- Edwards D, Burnard P, Coyle D, Fothergill A, Hannigan B. Stress and burnout in community mental health nursing: a review of the literature. *J Psychiatr Ment Health Nurs*. 2000;7(1):7-14. [Crossref] [PubMed]
- Hannigan B, Edwards D, Coyle D, Fothergill A, Burnard P. Burnout in community mental health nurses: findings from the all-Wales stress study. *J Psychiatr Ment Health Nurs*. 2000;7(2):127-34. [Crossref] [PubMed]
- Kaçmaz, N. Tükenmişlik sendromu. [Burnout syndrome]. *İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi*. 2005;68(1):29-32. [Link]
- Kaçmaz N. Hemşirelerde iş stresi ve tükenmişlik. [Burnout and occupational stress in nurses]. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Hemşirelik Dergisi*. 2005;13(54):67-77. [Link]
- Stamm BH. *The ProQOL Manual: The Professional Quality of Life Scale: Compassion Satisfaction, Burnout & Compassion Fatigue/Secondary Trauma Scales*. Brooklandville, MD: Sidran Press; 2005. [Link]
- Boyle DA. Countering compassion fatigue: a requisite nursing agenda. *Online J Issues Nurs*. 2011;16(1):2. [PubMed]
- Şahin Ö. Hemşirelerin Merhamet Yorgunluğu Ve Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenmesi. [Yüksek Lisans Tezi] Hatay: Hayat Mustafa Kemal Üniversitesi; 2020. [Link]
- Giles CW. *Compassion Fatigue in Home Care Nurses*. A thesis submitted to the faculty of Gardner-Webb University School of Nursing in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Science in Nursing, 2011.
- Hegney DG, Craigie M, Hemsworth D, Osseiran-Moisson R, Aoun S, Francis K, et al. Compassion satisfaction, compassion fatigue, anxiety, depression and stress in registered nurses in Australia: study 1 results. *J Nurs Manag*. 2014;22(4):506-18. [Crossref] [PubMed]
- Meyer RM, Li A, Klaristenfeld J, Gold JI. Pediatric novice nurses: examining compassion fatigue as a mediator between stress exposure and compassion satisfaction, burnout, and job satisfaction. *J Pediatr Nurs*. 2015;30(1):174-83. [Crossref] [PubMed]